

da će prema tomu uvjerenju i poradići na korist te naše najviše autonomne ustanove. Pri ovome se slažemo s onim, što je splitska „Sloboda“ u svom posljednjem broju napisala glede reforme zemaljskog odbora, pa one misli i one predloge stavljamo na srce našim zastupnicima.

Mi ćemo pak nastojati, da se na rad ovogodišnjeg sabora osvrnemo; pratit ćemo s osobitom pozornošću radi prenavedenih razloga djelovanje naših zastupnika, pa završujemo u nadi, da će ovo saborskog zasjedanja biti i znamenito i narodu korisno.

Odnosaji na našoj krnj-željeznici

Nema novine u našoj užoj domovini, koja se nije bavila odnosajima, što postoje na našoj krnj-željeznici. U zadnje doba tužbe su stale jenjati, a mislimo, da je to više stoga, što se tužbe kod predpostavljanih ne uvažuju, kako bi se inače moralo.

Nama se ipak nameće dužnost, da i ob ovom ponovno progovorimo, jer mislimo, da nije nikad dosta iznositi na javnost sve ono, što koristi nama, a u isto doba služi i dokazom, kako se u Austriji štije jezik zemlje i kako se progone naši sinovi, te kako je i ova krnj-željeznica više građena u germanizatorne svrhe, nego li u korist Dalmacije i njezinom narodu.

Ne ćemo se baviti nespretnim trasiranjem ove željezničke pruge, jer o tome se je dosta govorilo i pisalo, tako da su i dvorske ličnosti, kao n. p. pok. najvododa Albrecht, govoreći na licu mjesta o šibenjskoj stanici, rekao, da bi onaj, koji je dao sagraditi brieg na briegu zaslužio, da mu se na tom istom „briegu“ na „briegu“ sagradjenu, postav vješala, te da tu visi, dok mu gavrani oči ne izkljuju. Ma koliko ovaj „brieg na briegu“ osuđen bio, ipak i danas postoji, uzprkos ljudskim žrtvama i štetama do sada pretrpljenim. Da se je deseti dio nevolja dogodio gdje drugdje, da je u kojoj drugoj pokrajini lokomotiva presjekla rep psu kog barniča, do sada bi se bilo providilo, ali kod nas i čovjek malo vrijedi.

Prvih godina, kad je bilo od potrebe radi okupacije Bosne, iz shvatljivih razloga primilo se u obliku za namo staklo na željeznici i domaćih sinova, ali netom je okupacija dovršena bila, malo po malo stali su se mećati klipovi našim sinovima, koji su iz dalekog svijeta, sa Bosfora, poletjeli u domovinu, da prehrane svoje roditelje, ili udove sestara, čiji muževi za Austriju padoše pri okupaciji Bosne. Kad naša Krivošijanski ustanak, naši gospari opet stali prgati domaće sinove, ali netom ovaj bi ugušen, nasto novi progon. Naši sinovi teraju se u Sarajevo, jer im u arsenalu splitskom nema mjesta i tucaju se po svietu.

Tudjin, mađjar, priznaje njihove vrline i izdaje im priznanice. Tudjin, mađjar Kallay, šalje ih kao najvrstnije svoje radnike u Budimpeštu, da namjesto sve potrebito za izložbu željezničkih strojeva iz Bosne, dok ih niemac naseljen u Dalmaciji na njihovom otečinskom pragu omalovažuje i tjera u sviet.

O daljem progono naših radnika u splitskom željezničkom arsenalu ne ćemo govoriti, jer bi bilo suviše, pošto je tu oholi niemac već davno utvrdio svoju moć. Radje ćemo se pozabaviti s osobljem namještenim na željezničkim stanicama, s prometom i brzinom naše željeznice. Uputimo li se iz Splita do Knina i iz Perkovica do Šibenika, mi ne ćemo čuti drugo, već bahato njemškutarjenje. Lzim na tri stacije, svuda drugdje su samo strani ljudi, dok se radno osoblje može podieliti na polovicu naših, na polovicu tudjih. Ovi došljaci, da bi bar imali obzirna naprama narodu u zemlji u kojoj žive, ali nipošto! To su vam pravi spaljuje, a što je njima dalmatinac? On, svaba, ne poznaje drugog jezika do švabskoga, a ipak prkosi našoj čeljadi, a da ovih nije, ne bi mogao dobiti u mjestu, gdje se nalazi, ni soli ni vode. Mi smo imali i vidjeli slučajeva, kad je trebalo, da se za švabu nađe mjesto, da ga se bi stvorilo, a da domaćem sinu nije bilo udjeljeno mjesto ni onda, kad je sve kvalifikacije imao za to i kad ga je zasluživao.

A što da rećemo o brzini naše željeznice? Iz Šibenika do Splita parobrod stigne u četiri sata, dok željeznicom moraš putovati najmanje 4 1/2 sata u smradnim, nraćenim, zagušnjivim i nezdravim vagonima. — Razlika sastoji u tome, što III razred na željeznici zapada 2:80 K, a parobrod 2:04 K, a polakšica je u tome, što željeznicom, ako imaš prtljagu od 10 kg. moraš platiti 50

para, a na parobrodu možeš poniet prtljage i do 200 kg., a da ne platiš ni prebjene pare.

Saobraćaj između Šibenika-Splita i Šibenika-Knina nespretno je udešen, kao što su nespretno udešene sve stvari na ovoj krnj-željeznici. Ne možemo razumjeti čemu ovako čekanje 1/4 sata na Perkovici. Ako je to baš od velike nužde, radi drva i ugljena, čemu se onda ne uvede posebni vlak barem jedan put na dan među Šibenikom-Splitom i Kninom? Je li baš ljudski, da se putnici preko zime napete na Perkovicu leda, samo za to, da Austrija dobije par stotina kruna više na mjesec, i da „Monte Promina“ i „Steinbeiss“ dobiju par vagona više na dan, e da im se zasliepe oči i da ih se uvjeri, da se dovaža po ugovoru?

O strojevinu ne ćemo govoriti jer isti spadaju po mnenju stručnjaka u starine, a ima se samo zahvaliti većini naših sinova, ako češće nema ljudskih žrtava.

Sabor je do malo dana na okupu, pak bi bilo željeti, da se naši zastupnici pozabave i s ovim pitanjem.

POLITIČKI PREGLED

UGARSKA.

U sjednici, u kojoj je pročitano kraljevo pismo kojim se odgadja sabor, nije bilo nijednog ministra. Preko čitanja ručnog pisma čulo se oštrih prosvjeda. Andrassy je pročitao prosvjed koalicije. Socialist Mőzeffy je predlagao, da parlament ostane na okupu uzprkos odgode. Predlog o obtužbi vlade nije bio prikazan.

Položaj je ne promijenjen. Koalicija je odlučila uztrajati do konca. Ona misli, da će sabor biti ponovno i na 19. prosinca odgođen i razpisani novi izbori na temelju proširenog izbornog reda. — Ali i u tom slučaju drži ona, da će pobijediti vladu na izborima.

Ministar Fejervary, Kristoffy i Lanyi pošli su u Beč na dogovor Kralju. Zastupnici koalicije su se razili, da po svojim kotarima pripravljuju izbornike na borbu.

„Pester Lloyd“ poziva koaliciju, da popusti, da je još vrieme sporazumu, ali o tom nema ni govora. Ili kruna mora popustiti ili će borba početi bezknačnost.

Mađarske novine ozbiljno pretresaju sporazum, koji su im Hrvati preko riječke resolucije ponudili.

HRVATSKA.

Borba iz Ugarske kao da se prenaša i kod nas. Riječka resolucija je smela i Khenovoe i Frankovce. Ovi po pisanju njihovih novina kao da su pobiesili. U Dalmaciji idje bolje. Svi skoro su složni. Vodja čistih u Dalmaciji Don Ivo Prodan po svojoj prilici u svojoj duši odobrava prokret. — Zastupnici u Beču, koji nisa podpisali resoluciju, nemaju snage ni volje, da joj se opru. Kad bi i u Banovini vladali taku odnosaji mogli bi kazati, da smo se napokon svi složili. Ali na žalost u Banovini upliv kamarile veoma je jak. Braća Radići, Frankovci i Khenovoci upiru sve sile, da bi zavarali narod i škodili mu. Imati će oni za to svojih osobnih razloga: kamarila je uvijek znala kometašiti u Banovini i uvijek je našla svojih plaćenika.

Ovoga puta, koliko god upirala, mislimo ne će postići cilja. Dr. Frank je u Beču, kaže mu list, po privatnom poslu. Vjerovali bi, da ga nije „Gross-Oestereich“ družtvo pohvalilo. Vjerovali bi mu, da se ponaša u ovim časovima kao Hrvat.

Dr. Trumbić sastao se sa Polonem. Ne znamo još javiti, što su uglavili. U svoje doba javit ćemo.

AUSTRIJA.

U solnogradskom saboru zastupnik Stöltzl i družina prikazahu predlog kojim, obzirom na pitanje komande u Ugarskoj i na uporno nastojanje Čeha za provedbu českok državnog prava, pozivlju Vladu, da ukloni pogibelj državnog razsula, radječ odlučno za njemački jezik u vojsci i za uzakojenje tog jezika kao državnog u zamjama i kraljevinama zastupanim na carevinskom vieću.

O pobuni mornara na „Pantheru“ ne dolaze nikakve vijesti. Zna se samo to, da je komandč tog krstaša u Gibuti počnula nereda, da se je podniela surovo proti onim stanovnicima, osobito proti ženskim i za to, da je bilo oštrih kazna, red kojih se mornari uznemirise.

RUSIJA.

U Moskvi uzbuza, koja je počela štrajkovima, zalivača sve to više maha, i sve služi, da će se razviti u pravu revoluciju. I u Petrogradu se boje, da nemiri u Moskvi odjeknu glavnim gradom i da dođe optet do nemilih prizora. Glasoviti poljski pisac Sienkiewicz izrazio se je nekidan, da su reforme u Rusiji skroz potrebite, i da bi značilo htjeti revoluciju, kad se nebi odmah provele. Glede Poljske

Sienkiewicz ne vjeruje, da će joj bit udjeljena autonomija radi protivnosti cara Vilhelma, koji ne će da je dađe ni Poznanjskoj.

CERNAGORA.

Vlada crnogorska prihvatila je poziv cara Nikole za prisustvovanje drugoj mirovnoj konferenciji u Hagu.

FRANCUZKA.

Novinstvo francuzko, pa gotovo i ono celog svijeta, bavi se ovih dana politikom Delcasssa, koja kao da je išla za tim, da Francuzku nagne u rat proti Njemačkoj. „New-York-Herald“ nazivlje tu politiku vrlo pogibeljnom i kaže, da najnovije Delcasssove indiskrecije imadu značaj veleizdajstva, pa zaključuje: „Ako razbojnik zaslujuje giljotinu, što ne zaslujuje ministar, koji tako hladnokrvno meće na kocku život hiljadama ljudi?“

Prefekt na Seni naredio je jednome povjerenstvu, da na bursi iztraži, kako se radi za propagandu antinilitarizama. Rek bi, da će iz burse bit uklonjena radnička liga, koja je središte te akcije, i da će se odstraniti iz bursnih prostorija redakcija „Voix de peuple.“

BELGIJA.

Belgijski kralj izrazio je nekim uglednim ličnostima, da hoće odmah anektirati Belgiju državu Kongo.

ITALIJA.

Štampa se puno bavi ovih dana željezničkom krizom, koja je nastala u Italiji radi ukinutog imenovanja odv. Marchesina.

U Kalabriji se još uvijek ponavljaju sad lakši, sad jači potresi.

REPUBLIKA ARGENTINA.

Usled štrajka željezničara, koji nije uspio, kako se je očekivalo, došlo se do tezkih izgređa, tako da je nad Buenos-Ayres-om proglašeno obšadno stanje.

NAŠI DOPISI

Iz pokrajine.

Uzprkos svim obećanjima sa strane zastupnika, uzprkos njihovu dobrom razpoloženju i spravnosti, da se već napokon uredi i poboljša nevoljno učiteljsko stanje, kolaju ovih dana opet nekakvi oni glasovi, po kojima je suditi, kao da sva spravnost i sve dobro razpoloženje narodnih zastupnika ne će ni ovog puta ništa pomoći.

Rečeno nam je, da na Zemaljskom Odboru nije u stvari ništa učinjeno, ništa pripravljeno, pa da sabor, i ne najbolju volju, ne će imat vremena, da pitanje podnu pretrese i uredi.

Ako je baš ovako, onda bi to značilo, da se za nas učitelje provodi neka još nevidjena i nečuvana metoda objasnjenja i zavaravanja, onda bi to značilo, da se stanovita gospoda naprosto rugaju s nama, s našom nevoljom, s našim samopriegorom.

Za danas ovo samo bilježimo, a eto kroz malo dana vidjet ćemo što je u stvari, a međuto poručujemo onima, kojih se tiče, da smo mi pučki učitelji znali i mogli do sada podniesti i biedu, i glad, i nevolju i svaku žalost, ali porugu nismo znali ni mogli nikad trpjeti, nit ćemo je ikad trpjeti, jer je ne zaslužujemo. Ne ćemo dopustiti više, da se tko s nama ovako titra. Doživimo li zbilja to skrajno poruganje, onda znademo što nam preostaje.

Skup učitelja.

Polj.

Ovih dana dolazili su mladići uzeti u vojnike. Tu se galamilo, vikalo, pilo i pjevalo. Talijani pjevali talijanski, Niemci njemački itd., kako već tko znade. Čete su naših kršnih Dalmatinaca prolazile ulicama i pjevale, da su ulice grmjele od hrvatske pjesme. Šibenčani — poznao sam ih po maloj crvenkapi — pjevali su sokolsku koračnicu.

Eto ovako dolazi mornar u mornaricu. S druge strane gledam one, koji odlaze iz službovanja. I ovi čuju, piju, galame i pjevaju. Na kolodvoru gledam Talijane, koji polaze put Trsta, kako veseli viču: „Evviva Pola“, „Evviva l' Istria italiana“ itd. Niemci isto, Slovenci isto, svaki u svom materinskom jeziku.

Na obali gledam parobrod kroat mladih ljudi — isluženi mornari dalmatinci vraćaju se kućam svojim. Parobrod se odmakne, a iz parobroda čuješ gronomi: „hip, hip hura!“ i opet hip, hip hura!“ i brod ti odmakne, a da ne čuješ ni cigli „živio!“

Začudjen i zasramljen pitam sama sebe, kakav je to narod? — gdje mi je narodni ponos? — Zar u istinu ne će da se ovrši na našem narodu proces ponosa, samosvijesti i slobode? — Zar je moguće, da četirigodišnja služba i disciplina ubija i slobodu čovjeka i njegov ponos? — Ne to nije moguće, samo ako smo ljudi.

Rodoljubi, učitelji, svećenici i svi, koji možete, učite mladež, da čuva svoj značaj i svoj jezik. Re-

cite njima, kada polaze u ratnu mornaricu, neka se ne srame svog hrvatskog jezika i neka uvijek i sa svakim govore samo hrvatski, pa bio to podčastnik, kapetan ili admiral. Ako ne zna jedan, ako te ne razumije jedan, razumjet ćete drug, razumjet te mora, jer je svakomu oficiru dšnost, da pozna jezik mornarice — hrvatski. Kao takove poštvati će vas i vaši predpostavljenici, a našem jeziku će se davati veća pošast i veća pazka u mornarici.

Kada se pako vraćate kućam svojim, vraćajte se kao ljudi, kao Hrvati, koji su kroz četiri godine, plovec morem i tudjim krajevima, stekli umu i znanju veći omjer, dakle i veće poštivanje, a ne dozajite kao skućeno roblje, boječ se svakog i srameć se onog, što mora svakomu Hrvat-u biti najmilije na tom svijetu — svog materinskog jezika.

Jurand.

Stanković kođ Benkova.

Onomadne nas ostavio naš vrijedni učitelj g. Josip Krstić, koji je poradi svog poštivnog rodoljublja po mnogim hrvatskim krajevima poznat. On je kod nas probotavio tri godine, ali kao učitelj i pravi pučki prijatelj, koji i rieću i djelom pokazuje da ljubi svoj milji potlaćeni hrvatski puk.

Netom je došao u Stankovce, odmah ga je u srce ubol tuga, gledajuć veliku zapuštenost Stankovca, te je u tom počeo upirati iz svih sila, da ih u napredak pogne. I evo napokon od njegova rada i truda najposlie i ploda, te je u Stankovcima otvorena „Pučka knjižnica“, „Seoska blagajna“, a i još će što u njima biti, ako Bog da.

Osim toga on je uvijek bio među seljacima, te ih je tako učio i na dobro putio. U školi djeci bijasje pravi otac, te ih je pravom ljubavlju učio i uzgajao isto kao da su mu od srca pala!

Nego dođo za njim žalimo, radujemo se, jer na njegovo mjesto dolazi vrijedni učitelj Marko Dominis iz Pristega, koji je na glasu kao pravi učitelj i prosvjetitelj puka. On nam u svemu nadoknađuje gubitak, te se od njega mnogo nadamo, i u tom mu klićemo: na dobro nam došao!

„Hrvatsko Pravo“

List D.r Josefa Franka povraća se u ono doba, kad su mu svi stariji pravaši bili hulje, ludjaci, derani i t. d. Ono jedno misli, kako je onda svojim bjesomučnim huljenjem i zavaravanjem prisililo mnoge, da se iz stranke prava odalaze, da će tako i danas uspjeti. Ali se vara. Mi smo ustrpljivi i tvrdi pravaši, pa bio na čelu „čiste stranke prava“ i D.r J. Frank, pa imao on i slije-paca, koji ga sliede, mi ćemo to pripisati samo nesretnom slučaju, a ne stranci. Mi ćemo sljedbenike D.r Josefa zaliti kao zalutale pravaše, a nastojat ćemo da se rieše smutljivca. Jer u istinu nije častno n. pr. za Don Ivo Prodana, da služi stupom, na kojem Frank gradi svoje smutnje i, reći ćemo otvoreno, izdaje. Don Ivo je previše pošten i previše Hrvat, da bi mogao nadalje služiti makar i nehotiče Frankovim, odnosno kamarinilim orudjem. I Don Ivo Prodan i ostali čisti u Dalmaciji mogli bi malo pomiljivije pročitati, što list Frankov piše, pa će vidjet, da se on ruga sa svim Hrvatinama Dalmacije.

„Neka znadu — piše Frankov list — da nam politika sadanjih dalmatinskih državnika i političara ni najmanje ne imponira. Do kostrušenja onih, koji još nisu znali pohrvatiti svoj glavni grad ili ga sastaviti sa zemljom, ne držimo mnogo. Isto tako nam malo imponiraju ljudi, koji su morali najprije kapitulirati pred talijanima i „Srbici“, kako bi se riešili jednoga namjestnika.“

Jadno „Pravo“ ne da ni „Pravoj Crvenoj“ mira. Ne da ga ni mučeniku Kvaterniku. Njega zove kamarilecem i clerikal-ecem, jer je očito, da tim hoće D.r Josef, da prekrije svoju izdajničku radnju“. Ali polaganu, France, ni Kvaternik ni Starčević nisu bili kamarilci, nisu bili pokršteni židovi, uzgojeni Niemci, nego su Hrvati. Njih je kamarila proganjala, a jednoga je i razbojnički ubila, dočim današnjeg vodju „čiste stranke prava“ u Banovini kamarila podržaje i javno hvali.

God. 1870. dakle poslie nagodbe, kamarila je stranku prava nazivala „Bande aus acht verkommenen, desperaten Subjecten, ohne Würde, ohne Achtung, ohne Vermögen . . . im Solde des Herrn Baron Rauch stehend. Handlanger . . . übertreue, magyarische Handlanger . . . die in ihren „Lakaiendienst den letzten Rest von „Schamgefühl abgelegt haben . . . Starčević „seche Bande . . . Räuber bande“. (v. Rieć u zgodno vrieme od Kvaternika). Eto vidi D.r Josef, da je kamarila nazivala Kvaternika po prilici onako, kako

on nas t. j. Bandom od osam propalih desperatnih plaćenika magjarskih, bez položaja, bez imanja, bez kreposti; magjarski zaneseni mešetari, koji su izgubili u svojoj lakajskoj službi i zadnji ostan srama

Nami je to drago. Ajte još korak napred, gosp. Francé, i krstite nas „starčevićevom bandom razbojnika“

Tako, tako, jer u istinu mi smo eyo zaslužili od kamarile i od vas njezinog sluge, iste nazive kao i Kvaternik i Starčević, a vi gosp. Francé u to naše starčevićansko kolo ne spadate, ne smijete spadati, jer vas kamarila podržaje i javno hvali. Vi niste i ne možete biti Hrvat!

Izjava hrvatskih akademikara

Podpisani hrv. akademikari iz Dalmacije, pristaje napredne i pravaške misli, najoštrije prosvjeduju proti sramotnim napadajima „Hrv. Prava“ na riečku rezoluciju od 3. listopada 1905, koja odgovara osjećajima ciele Dalmacije, a osobito proti napadajima na postenje i rodoljublje dalmatinskih hrv. narodnih predstavnika.

Zagreb, 11. listopada 1905.

Botica L., Balić K., Batković Zv., Cabrić P., pl. Cerinac A., Čerlek P., Dalegor G., Dažulović Stj., Hribar A., Jadričević M., Jerković K., Kirchnayer Vj., Kolbe J., Kočina J., Kulubić B., Lelas A., Lukšić J. F., Mangiarullo V., Marin H., Medini Č., Mirošević-Sorgo N., Nardin Lj., Nikolić A., Orlandini M., Pera V., Perat P., Radimiri B., Radimiri M., Scarnoc M., Slanin J., Šegvić Č. M., Štak Š., Šutić B., Telesić Stj., Uelić Š.

DOMAĆE VIJESTI

Važan predlog. Primamo iz Zadra sljedeće pismo, koje preporučamo na uvaženje: *Matica Dalmatinska*, koja razpolaze sa dosta velikom glavnicom, ne odgovara nimalo onoj uzvišenoj zadaći, da širi pučku prosvjetu, koju je namijenjena. To je bilo često i sa mnogo strana iztaknuto. Učinio se je boduje koji pokušaj, ali bez željenog uspjeha.

Da se sa strane „Matice“ učini ipak nešto za pučku prosvjetu, makar u najjednostavnijim granicama, mislim, da bi dobro bilo, da ista izdaje takav narodni koledar, koji bi bio pristupan i glede sadržaja i glede ciele svomu našem pučanstvu, osobito pak težačkom stališu. — Ciena tog koledara imala bi iznositi samo 5 novčića, a mogao bi se tiskati u kakvih 30.000 primjeraka bez bojazni, da se sva zalaha ne bi razprodala, jer bi se tim omogućilo, da i malo imućni rodoljubi porazilode badava po koji koledar siromašnijim obitelji, djeci itd. Ne treba ni iztaknuti, da bi štivo koledara imalo biti prikladno svrsi, te sastojati iz kratkih, jezgovitih sastavaka poučnog, moralnog i zabavnog sadržaja.

Držim, da „Matica“ takovim poduzecem ne bi ništa izgubila, a ako bi pak morala od svojih dopadaka što i žrtvovati, to mislim, da je dužna učiniti, da se odzove svojoj svrsi, kad inače ne može, barem u skromnim granicama.

„Šibenska Glazba“ udarati će sutra na „Malom Trgu“. Program: 1. Korčunica. „Oj ti Vilo Velebita“ (Novosad). 2. Overtura k operi „Norma“ (Bellini). 3. Sektet — Raznisi si Marzenko — iz opere „Prodana Njevista“ (Smetana). 4. Valček „Reconvalescent“ (Nevole). 5. Polpupiri „San Mladosti“ (Šebek). 6. Korčunica „Nibelungen“ (Wagner). — Početak na podne.

Teška glesena ozleđa. Jakov Roman Jakovljević iz Zirija udario je nemilo svojom nevjestu Maru po glavi. Doveden je u ovdješnje tamnice, a Mara u bionicu.

Naše škole. U posljednjem broju potuzili smo se na neredne, koji se zbivaju oko prostorija naše građanske škole, danas pako moramo se potuziti protiv prostorija naše pučke škole. U prva dva razreda t. j. u uzprednicima a. i b. nalazi se preko 160 djece. Mnoga se djeca nisu mogla primiti, jer nema mjesta. Ovo 160 mališa strpano je možemo reći jedno povrh drugoga, da čovjeka groza hvata. Kakav se uspjeh od ovoga može očekivati? Ovo nisu učionice, već mučionice za nekaku djecu i za iste nastavnike. Do koga je, nek se već jednom makne!

Učiteljica gospodjica Marija Sodarna, rodom iz Dubrovnika, preuzela je jučer službu pri našoj pučkoj muškoj školi u uzprednici i razreda.

Ovom prigodom napominjemo, da taj razred nema ni prozora ni sunca.

U broju 45. našeg lista pozivali smo Ravnateljstvo pošta i Brzjava, da doskoči neredima, koji se dnevno zbivaju na ovdješnjoj pošti usljed pomanjkanja činovnika, ali do danas ne vidimo to izpravljeno, dapače na žalost moramo i opet da rečemo koga.

Svi trgovci, pa i svi privatnici taže se, da poštu primaju 2—3 sata iza koga pripisje vlakom ili parobrodom. Stranke, koje idu na poštu, da šta opreme, moraju čekati po sata i više, dok ih činovnik opremi.

Mislimo, da je dužnost Gosp. Pattay-a odzvat se ovim neprestanim, a opravdanim tužbama;

te što prije poslati amo što više vrstnih činovnika. Budemo li prisiljeni još jednom povratiti se na ovu stvar, ne ćemo bit ovako kratki.

Sadiće pitomu draču. (bagren-akacija) Budući da obnova vinograda pomoću američanske loze zahtjeva bolju negu, kao što i gojbitu panja na kolcima osobito za prvih godina, zato se preporuča, da se sadi takovo drveće, koje dava u malo godina dobre i ravne kolce. U tu svrhu najbolja je vrst drveća *akacija*. Ona se pak sadi u takovim zemljama, koje nisu sposobne za druge biline i to u razmaku od 1 1/2 metra na sve strane. Tko želi imati sadjenice badava, neka se prijavi obćini pod koju spada.

Čistoća grada. Još uvijek podržaje se u našem gradu rđjav običaj, da se gradske ulice metu usred biela dana. Pometaći metu pod nosom proznanika i vode gradom kola puna smeca, tako da moraš na silu zakrenuti drugom ulicom, kad ih vidiš, ili junacki zaturniti nos. Uglednoj Obćini preporučamo ovu stvar, e da doskoči ovoj neugodnosti, što bi najzgodnije učinila, kad bi odredila, da se pometaćina obavlja preko noći, kao u svim drugim gradovima, ili u najgorem slučaju odmah iz jutra rano.

Preš. kan. Don Vioke Korađola, kako doznajemo, bio je odaslan u Vodice, da poradi oko izravnanja napetih odnosa između župnika i pučanstva. Do ovoga se ne bi bilo došlo, da nije bilo svjedernog prkosa sa strane župnika Šarije, kojim je dražio pučanstvo i stvorio takov položaj, koji se već neda podnositi. Sumnjamo, da će nastojanje biskupskog odaslanika ista polučiti. — U koliko mi znamo i po svim onim podatcima što mi posjedujemo, a nismo ih iznosili, oslanjaju se na uvjagovitost i takt presvjetlog biskupa, držimo, da se ne će izbjeći i daljnijim zamršajima, ako se tog čovjeka ne odaleči od nezadovoljnog pučanstva.

Na ovdješnjoj pošti vidi se kod odjeka za predatu listova tablica, na kojoj je napis za predaju študioničkih knjizica samo *talijanski i njemački*. Zar još uvijek vriedi ono: Nura nichts kroatizirati? — Šibenik je hrvatski grad. Neka to kroatizirati „odmah“ poštarska vlast!

Hrv. pjevačko društvo „Gundulić“ u Dubrovniku prireduje danas veliku akademiju s plesom, uz učestvovanje „Hrvatskog Sokola“ i njegova prednjačkog zbora, podmladka i ženskog odjela, te uz sudjelovanje „Hrv. Obć. Glazbe“, „Hrv. dijetanske pozorišne družine“ i „Hrv. dijet. tamburaškog zbora“.

Iz Betine javljaju, kako su tamo izgredili i napadali bili nekidan na dnevnom redu, a napredni proti dobromislima Hrvatima, da ih se zastraši u njihova nastojanja oko širenja hrvatske svjesti i oko utemeljenja mjestnog „Hrvatskog Sokola“. Izgrednici i napadaci čame sada dođuše u tamnici u Plesnom, al mi pitamo, kako se nije to na vrijeme preduselo, kako se nije moglo opremiti dva jedina prostaka, već se dopustilo, da netko do krvi, a onda ih se tek uklonio? Ali nek se znade, da Hrvati u Betini dobro shvaćaju riji su ti prsti po sriedi, i da će to vrlo dobro pismuti, a medjutim protivnici njihova hrvatstva nek budu uvjereni, da im ništa pomoći ne će, a još manje ovakova odurna i ogavna sredstva.

Dubrovnik: Sbi dubrovčani javljaju postvoacima *Antuna Fabrisa*, da će u nedjelju 15. oktobra, prigikom prve obljetnice njegove smrti prirediti na 10 sati svetčani pomen u crkvi obćinskoj gloubja.

Iz Erocnogovog nam pišu: Na 10 t. m. j. odieli se od nas gosp. Grgo Dujmović c. k. sudbeni kancelist. U ovo malo vremena, što je proživio medju nama, osvjedočili smo se, da je čestita i poštena duša, baš uzor činovnik, čestit i dobar Hrvat. Žalimo u velike njegov odlazak, a čestitamo Krlinu, da njegovim dolazkom dobiva vriednu činovničku silu i čestita hrvata.

Kličemo: sretan put naš Grgo!
Prijeti.

Novi zemljovid kraljevina Dalmacije. Prod nekoliko dana primilo naša pučka i građanska škole širom naše pokrajine novi zemljovid kraljevine Dalmacije, koji su priredili pokrajinski nadzornik A. Strčić i profesor na muškoj preparandiji A. Krietić. Kako su i koliko kroz godine i godine naše škole štetovale u zemljopisnoj obuci baš radi toga, što sve nisu bile providjene zemljovidom Dalmacije ili su imale onu znamenitu prepunu utrakvističnih imena, kartu Schönfeldove naklade, najbolje znadu naši patnici — učitelji. —

Dobitkom novog Strčić-Krietićeva zemljovidca u velike će biti olakšan trud našim nastavnicima, a mladeži će se pružiti zgoda, da stvarnije, temeljitije i trajnije prouči i upoznade se sa svojom rodnjom grudom.

Zemljovid je sastavljen na najnovijom sistemu najočiglednije i najpraktičnije kartografije, čemu u mnogomu pomažu razne zgodno pogodjene i naravi odgovarajuće boje i sjene, osobito za oznake gora i nizina, ter razdijeljenja na političke i sudbene kotare. Fizički dio zemljovidca u svezi sa 50. štivom „Preče čitanke“, *Kraljevina Dalmacija* veoma je tačno i obširno obrađen. Uz to su sve znatnije visine tamno smećom bojom označene i u metrima označene, a tako isto nizine i dubina mora modrikastim šarama obilježene. Posebnim pak znakovima osim političkog razdijeljenja označene su izvedene i osnovane željezničke pruge, sve državne ceste, pokrajinski kolni putevi i znatnije staze. Siela obćina i biskupa, luke, svjetionici i vodopadi također su označeni, a kako je god pomno i tačno obrađena Dalmacija, tako je i susjednim zemljama: Bosni, Hercegovini, Orovojici i dielu Hrvatske posvećena pažnja. U desnom vrhu prikazano je Jadransko more i Dalmacija prema cieleom Kraškom kraju u mjerilu od 1: 1.500.000, dok je mjerilo zemljovidca Dalmacije 1: 250.000.

Dalmatinski nastavnici i svi iskreni prijatelji ozbiljna napredka u našim školama, oduševljeno će pozdraviti ovu zgodnu i vjerno obrađenu zemljopisnu kartu ove naše domovine, radi koje, zbija priznati je dužnu hvalu njenim vriednim priredjivačima.
V. D.

Gospodarstvena kriza u Dalmaciji

I zbija, kao da će austrijska politika brzo postići svoj cilj, Biedni narod, ne imajući od nikuda pomoći, već videći da je vlada proti njemu, a da ga nitko drugi ne pomaže, dapače da ga mnogi smarodnjaci čisto gule, zahtjevajuć za unajmljeni novac mastan dobitak, — ostade razočaran, stade prodavati oštino u bezicnije i seliti se. Tako cieleo primorje naprestano propada, uz riedke izuzetke, gdje je selenje radi prenapućenosti od koristi. — Seoha je u Dalmaciji vriedna, da joj se nešto više pažnje posveti, s toga ču se malo s njome pozabaviti. Dok selenje ima značaj prevremenog selenja — kao što je velikim dielom u Banovini — dotle se nije velikoj šteti bojati, dapače prevremeno selenje ne može biti nego većinom od koristi, jer izseljenici ne samo, što se u tudjini za mnogo godina prehrane novcem tamno zaradjenim, već mnogi suvišak zarade prištede, te se onda s prištednjom povrate kući; povrate se i s povećanom kulturom, koju su tamo ili u gospodarstvu, ili u trgovini pribavili, te tako donasaju korist domovini sa materijalnog i kulturnog gledišta. Takovo blagodat selitve uživa n. pr. Komiza, koja svake godine prima od svojih izseljenika — sve samih ribara — liepu svotu. Ali na žalost, ako promatram seobu iz Dalmacije, vidjet ćemo, da veći broj izseljenika sve su čili mladići, koji se sele još prije, nego li su obavili vojnu službu. Nasavši tamo zarade, oglušše se pozivu k vojnoj stavnji i tako postanu vojnički bjegunci, te mučno da se više povrate u domovinu, jer nailaze na stotinu neprilika, dapače mnogi primame k sebi vjerenicu, braću, rodbinu, te mnogo puta i čitavu obitelj. — Mnogi odmah mladići, ne našavši tamo zarade, učine se odmah američanskim sugradjanima i udju u američku moraricu kao prosti vojinci, gdje u razkalašenom mornarskom životu teško da i novčić prištede, pa se tako za uviek bace u krilo njima do sad nepoznatog ali harnijog domovini. — U istinu je daleka Amerika hrvatskom narodu harnija, nego li Austrija, za koju je on toliko vlastite krvi prolilo! Premda američanski Hrvat — i ako mnogo puta iz nevolje američanski gradjanin — nikad na svoju domovinu zaboravio nije, već je iz tudjine sa svim srecem ljubi, za nju se u velike zanima, te krvavo zasluženi novac njojzi na ostar prilaze, kao što je god. 1903. zalogaj za ulta odkinuo i poslao ga u domovinu prostradalo braći, to je ipak ovakovo trajno selenje ogroman gubitak koli u politici, toli u gospodarstvenom pogledu; i to je gubitak, što ga ne smije hrvatski narod tako lakoumno podnieti. Dok ovako propada primorje, ni u zagorju ne cvatu ruže, već je i zagorje upropašeno, te je i ono, što s austrijske politike, što s tamnošnjeg sramotnog lihvarjenja, počelo ostavljati kuće i kućista i seliti se.

Nu, rek bi, da smo napokon mi sami uvidjeli strašnu pogobao, što nam prieti od gospodarstvenog razisa i seobe, te da smo — ne obazirući se više na nenarodnu vladu — stali sami tražiti tome lieka, onisvanjem seoskih blagajna i udruga. I zbija, ako hoćemo kojimudrago kotar ekonomski podignuti, prvi nam je uvjet podignuti u tom kotaru seljačku udrugu i zavjornu blagajnu, prvi i potrebitiji uvjet od pučke knjiznice. — Ne mislim time ni najmanje smanjiti veliku potrebu osivanja pučkih knjiznica, ali, ako narod nema kruha, zaludu mu dajesh knjigu. Pučke knjiznice mogu uspijevati, gdje je narod donekle blagostajan, ali gdje vlada pako siromaštvo, ta nema govora o pučkim knjiznicama, jer se narod u siromaštvo zapušta i otupi tako, da izgubi svaku sposobnost za pučku prosvjetu. Da narod pako ne pade u takovo siromaštvo, da se spasi kotar, kojemu to prieti, najbolje je sredstvo utemeljenje pučke zavjorne blagajne i konsumne udruge. Ovakove su zabjke u obće za napredak narodnog blagostanja, gospodarstva i trgovine neobhodno potrebite. Ne upoređuju se za ništa banke sa srecem živućih bića, koje ima zadržati kolanje krvi u svim dielovima tiela neprestano uzdržati. Isto tako banke imaju zadaću svaki kapital staviti u promet i upotrebiti ga pomoću novca za najprobitačniju uporabu. Mnogo puta fali čovjeku najpotrebitije sredstvo, da stavi mrtvi kapital u promet, fali mu po Adamu Smithu najglavniji stroj u službi narodnog gospodarstva, naime novac, za to se ustanovljuju zavjorne blagajne, koje će njemu taj novac u nuždi pružiti, osjguravajući se na svoj mrtvi kapital. Osobito po selima je ustrojeno pučke zavjorne blagajne i konsumne udruge od neprocjenjive koristi, jer je u selu seljaku teško inače doći do novca, te biva od lihvara i od trgovca, koji je često najveći lihvar u selu, na svakojaku načine izrabljiv. Ove jedine su u stanju odkupiti seljaka od lihvara i učiniti ga samostalnim. Najveći kulturni narod engleški već je davno uvidio veliku korist ovakvih ustanova. Broj takovih udruga

u britanskom carstvu računa se na skoro 1500 sa 1.500.000 družinara. Njihov čisti dobitak iznosi godimice preko 130.000.000 maraka, te biva podijeljen medju družinare, a njihov ukupni kapital prelazi jednu milijardu. Ove konsumne udruge ne samo što imaju vlastitu parobrodarsku prugu i raznih tvornica, već jedan dio čistog dobitka svaka udruga daje u zajedničku blagajnu za dobrotvorne svrhe, te se taj iznos računa na milijun i po maraka. Od tog novca je osnovano mnogo pučkih knjiznica, obrtničkih škola, te tečajeva za svakojaka predavanja, i na takov način ove udruge blagohotno djeluju na ekonomskom i kulturnom polju. Ne mislim, da sve ovo, što je uspjelo u Engleškoj mora uspjeti i u Dalmaciji, ali bi sjegurno u Dalmaciji organizirane seoske udruge mogle iz fonda za dobrotvorne svrhe izdavati bar par štipendija za seljačke sinove, koji se posvete obrtničkom ili trgovačkom stališu. Glavna je pak stvar, da se u svakome selu podignu takovo udruge i blagajne, a kasnije pako može biti govora o udruženju svijtu, te o ustanovljenju fonda za dobrotvorne svrhe i t. d.
(Stiedi)

NAŠE BRZOJAVKE

MOSKVA, 14. Revolucionarna agitacija širi se sve više. Umro je rektor Trubetzkij.

BEČ, 14. Ministar Fejervary bio je jučer opet primljen u audienciju kod kralja.

ZAGREB, 14. Braća Radići objelodanili su proglas proti riečkoj rezoluciji.

Starčevićanska omladina prosvjeduje proti pisanju „Hrvatskog Prava“.

PRAG, 14. U saboru obstruiraju Niemci.

STOCKOLM, 14. Skandinavska unija bit će konačno riešena pri kraju ov. mj.

Vlastnik, izdavalac i odgovorni urednik: VLADIMIR KULIĆ
Tiskarnica Ivan Štignjat — Šibenik.

Br. 8030.

NATJEČAJNI OGLAS

Iz zaklade „Šupuk—Bilić—Lapenna“ udieliti će se za školsku godinu 1905—1906 i za unapred jedan štipendij u iznosu od Kr. 600 na godinu siromašnom i zaslužnom mladiću iz šibenske obćine, koji uči ili kani učiti srednju, višu ili strukovnu školu. Natječajnici prikazati će svoje molbe ovom obćinskom Upraviteljstvu do 20 listopada 1905.

OD OBĆINSKOG UPRAVITELJSTVA
Šibenik, 4. listopada 1905.

Natčelnik
M. STOJIC
Prisjednik
Dr. KRSTELJ

Pozor Vinogradari! — Tko namjerava saditi američansku lozu u neokuženim predjelima, a nema svoje loze, neka se obrati *Ivanu Vuletinu p. Frane - Kaštel Novi kod Trogira*, koji ima na razprodaju do sto hiljada ključica, i to Aramom — Rupestris i Rupestris Monticola. — Ciena svakoj hiljadi 40 kruna. ∞ ∞ ∞ ∞

Sve slavnate predmete, koje se izrađuju kod ovdješnjeg c. k. Okružnog Sudišta, može P. N. Obćinstvo kupiti samo kod **ŠIME TARLE - ŠIBENIK** (Glavna ulica).

Gospodinu
JOSIPU SALVI-U
Ljekarniku
Drniš
Bilježeno, 21/5. '04.
Vaše crvene pilule su mi strašno dobro pomogle za odstranjenje vrućice i malarije, kao i svima onima, kojim sam ih do sada naručivao, ter su iste med ovim narodom kao svete postale.
Molim da mi naknadno pošaljete još 100.
JOSO GUĆ.

